મા ભગવતીની આરાધના

જીવને જ્યારે પોતાના આત્માનો—કેવળ આત્માનો સંપૂર્ણ સાક્ષાત્કાર થાય છે ત્યારે એક નિરપેક્ષ ને અપ્રકાશ્ય નિસ્પંદતાનો એને ભેટો થાય છે. આ નિસ્પંદતા આડી દીવાલ જેવા બની એને જગતથી જુદો પાડી દે છે. જીવના બધા ઇન્દ્રિય-ગમ્ય અનુભવો ગહનમાં ગરક થઈ જાય છે ને મન દ્વારા એણે જે જે જાણ્યું હતું તે બધું અસત્ બની જાય છે. સ્થળ-કાળ-રહિત અચિંત્ય ને અનામ માત્ર બાકી રહે છે. જીવનની ભારકારક જરૂરો જતી રહે છે, વિચાર સરી પડે છે, હર્ષશોક શમી જાય છે, અહંભાવ મરી જાય છે, જન્મ ને મરણ, કર્મ ને નિર્માણમાંથી આપણને મુક્તિ મળી જાય છે.

પણ જીવ! એકદમ ઉલ્લાસમાં આવી જતો નહિ! આ તો છે બ્રહ્મની નિરવધિ નીરવતા, એક સુખભરી અલૌકિક અગાધતા. ઠીક, પણ તું જેને માટે જગતમાં આવ્યો છે તેનું શું? આત્માની શક્તિનું શું? જાત અને જગત બનેલ જે આપણા અંતરમાં છે તેના તારકમંડળ તળેના ઉદ્દેશનું શું? છટકી જવું એ કંઈ વિજય છે? તાજ એમ મળતો નથી. પ્રભુનું કાર્ય અરધું જ થયેલું હોય છે. કશું જ પૂર્ણાહુતિએ પહોંચ્યું હોતું નથી. ને જગત તો ચાલતું હતું તેમ ચાલ્યું જ જાય છે. નિત્યની 'ના' નજીક આવી છે ને એણે તારી આંખોમાં તાકીને તારા હૈયાને હણ્યું છે. પણ પરમ પ્રેમમયની 'હા' ક્યાં છે? ક્યાં છે છૂપા હૃદયમર્મીની અમરતા? ક્યાં છે સર્જક અગ્નિનું આવાહન કરતો સૂર? ઓમ્ નું તથાસ્તુ ક્યાં છે? પ્રહર્ષ ને પ્રશાંતિ વચેનો સેતુ ક્યાં છે? ક્યાં છે પેલી દિવ્ય વધૂનો ભાવાવેશ? ક્યાં છે એનું સૌન્દર્ય? મહિમાવંતા વિરોધીઓનું જ્યાં પરસ્પર ચુંબન થાય છે તે શયનખંડ ક્યાં છે? પરિત્રાયક સ્મિત ક્યાં છે? ક્યાં છે સકલનું સોનેરી શિખર? કાળો પડદો ઉઠાવાયો છે ને સર્વજ્ઞ સ્વામીની મહાસમર્થ છાયા દેખાઈ છે, પણ પ્રકાશનો પડદો ઉઠાવીને રાજ-મહારાજના પિંડનાં દર્શન કોણે કર્યાં છે? પ્રભુના જન્મની ને કર્મની રહસ્યમયતા બાકી રહી ગઈ છે. અધૂરા રહેલા લીલાનાટકની સમસ્યા ઊકલી નથી. વિશ્વનો નટવર છદ્મવેશમાં રહી જો હસી રહ્યો છે. માનવ મૂર્ત્તિના ને નામના મહિમાની પાછળ અંતિમ ગુહ્ય ગુમ રહેલું છે. એક મોટી શુભ્ર રેખા લક્ષ્ય બની છે, પણ તેનાથી દૂર—સુદૂર અવર્ણનીય પ્રભાકરના પ્રદેશો પ્રજ્વળી રહેલા છે. સર્વના પ્રભવ જેવું દેખાતું હતું તે તો હતું કેવળ દ્વાર, અનંતતામાં પ્રવેશાવતું છેલ્લું પગથિયું.

અકાળ પ્રતિ આંખ ઊઘડી છે, અનંતતાએ પોતે આપેલાં રૂપો પાછાં ખેંચી લીધાં છે. પ્રભુના અંધકારની ને એની નગ્ન જ્યોતિની અંદર થઈને વિકીર્ણ થયેલાં કોટિક કિરણો જ્યાંથી આવ્યાં હતાં તે સવિતામાં પ્રવેશવા પાછાં વળ્યાં છે.

પરમાત્માની એક શૂન્યાકાર સંજ્ઞા છે. નગ્ન ને નિસ્પંદ પ્રકૃતિ પ્રભુને પ્રકટ કરે છે. પ્રભુની પારાવાર શૂન્યતામાં સર્વ કાંઈ રહેલું છે. જીવને જકડતા વાઘા જ્યારે વિદારાય છે ત્યારે તેનું અજ્ઞાન જ હણાય છે, જીવ પોતે હણાતો નથી. નર્યું નિર્વાણ પ્રભુનો આંતિમ શબ્દ નથી. નિર્વાણમાં સઘળું સમાયું નથી. સંપૂર્ણ નિ:શબ્દતામાં એક સંપૂર્ણ શકિત સૂતેલી છે. એ જ્યારે જાગે છે ત્યારે એ લયલીન જીવને જગાડે છે ને કિરણે કિરણે સવિતા પિતાને પ્રકટ કરે છે. એ શકિત સૃષ્ટિને પ્રભુના પ્રભાવનું પાત્ર બનાવ છે, માટીમાં પ્રભુના પૂર્ણ સ્વરૂપનું નિર્માણ કરી આપે છે. આત્માની મુકિત એ એક પ્રકાશમાન પગલું માત્ર છે. પોતાના સ્વરૂપનું અહીં પરિપૂર્ણ પ્રાક્ટય, એ પ્રભુની ઇચ્છા છે.

અશ્વપતિ આમ બ્રહ્માત્માની કિનાર પર ઊભો હતો ને એની અંદરનું બધું જ કોઈ એક નિરાકાર વિરાટમાં વિરમી જવાની તૈયારીમાં હતું તે સમે જે સાન્નિધ્યની એણે અભીપ્સા રાખી હતી તે ઓચિંતું એની સમીપ આવવા માંડયું. એ હતું એકદમ અદ્‌ભુત ને અતિમધુર, અનંત ને નિરપેક્ષ પૂર્ણતાનું સ્વરૂપ. મા જેમ બાળકને તેમ તેણે પ્રકૃતિ, જગત ને જીવ—એમ ત્રણેયને પોતાને હૈયે લીધાં. પ્રજ્ઞા, શકિત અને સંમુદાની એ સુંદર, સુખશર્મમયી સુમૂર્ત્તિએ અશ્વપતિના અંતરમાં પ્રવેશતો સુવર્ણમય માર્ગ રચ્યો અને એના દ્વારા સારા સચેતન ને સ્પૃહાવંત સંસારને સ્પર્શ-દાન દીધું.

સર્વસૌન્દર્યમયી માના એક ક્ષણના માધુર્યે જગતના મિથ્યાત્વને મિટાવી દીધું. અચેતન જગતમાં એક દિવ્ય હૃદયના ધબકારા અનુભવાયા. શ્વાસોચ્છ્વાસને એણે સુખમય બનાવી દીધા, સુખદુ:ખમાં આધાર આપી ટકાવી રાખનાર પ્રેમ પ્રકટાવ્યો, પ્રભુની પરમા મુદાનું ગૂઢ રહસ્ય પકડી પાડયું, ને સૂર્યોના પરિશ્રમને સાર્થક બનાવી દીધો. પ્રભુની પાછળ પરમેશ્વરી-સ્વરૂપે એ માતૃશકિત વિરાજમાના રહેલી છે. બ્રહ્માંડને એણે પોતાની પાંખોમાં લીધેલું છે. પરાત્પરા આ ચિત્-શકિતએ પોતાનું આશ્ચર્યમય મુખ પ્રકાશમાં આણ્યું. એણે કોઈનોય ઇનકાર કર્યો નહિ. અશ્વપતિએ આ પરમાનંદમયી મહાશકિતનાં દર્શન કર્યાં.

એ હતી સકલ દેવોની માતા, સઘળાં તેજોની જનની. એ હતી અમર સત્ય, સંસારમાં સર્જાતા ને શમી જતા સર્વેની સદાસ્થાયી શકિત. મધ્યસ્થા બની એ પૃથ્વીને પરમાત્મા સાથે સંયોજતી હતી. સૃષ્ટિનો કોયડો એક એ ઉકેલતી હતી. એણે અજ્ઞાનનો અંત આણ્યો, દુરિતોના દોર કાપ્યા, આસુરી અંતરાયો ઉખેડી નાખ્યા, પ્રજ્ઞાનને નજીકનું બનાવી દીધું. એના સાન્નિધ્યમાં જીવન ઉદ્દેશ વિનાના વિનિપાત જેવું લાગ્યું નહિ, આપણા જીવાત્માના જન્મનો અર્થ સ્પષ્ટ થયો, નિર્વાણ

જ એકમાત્ર મોક્ષ છે એવું હવે લાગ્યું નહિ. છૂપો શબ્દ મળી આવ્યો. બેશુમાર અવકાશોમાં એક હૃદયના ધબકારા અનુભવાયા. ઉજ્જ્વલ અધ્યાત્મ ઉત્સોમાંથી પ્રકટેલા પ્રેમે અજ્ઞાનના અગાધોમાં જે શોક ભર્યો હતો તેનો નાશ કર્યો. જગદંબાના અમૃત સ્મિતમાં વેદનાઓનો વિલય થઈ ગયો. પારના પરમ જીવને મૃત્યુ ઉપર વિજય મેળવ્યો. સર્વ કંઈ પ્રેમમય ને પ્રકાશમય બની જતાં પાપ નામેય આવવાને અસમર્થ બની ગયું.

અંબિકાના આ અદ્દ્ભુત સ્વરૂપમાં અરૂપ અને સરૂપ સંયુક્ત થઈ ગયેલાં છે. પરિપૂર્ણ અનંત માના મુખમાં પ્રકટરૂપતા પામેલું છે. જન્મમરણ ને ભાગ્યનિર્માણ ઉપર એ અધીશ્વરી રૂપે વિરાજે છે. એક એને જ હાથે કાલનો કાલિય-પાયો બદલી શકાય છે. એ છે રાત્રિએ છુપાવી રાખેલી રહસ્યમયતા, એ છે સુવર્ણનો સેતુ, અદ્દ્ભુત અગ્નિ, એ છે અજ્ઞાતનું ઓજસ્વી હૃદય, પ્રભુનાં ગહનોમાં રહેલું મૌનનું મહાબલ. એ છે શક્તિ, અમોઘ શબ્દ, ઊર્ધ્વે આકર્ષતું ચુંબક, આપણા સૂર્યો જેમાંથી પ્રકટે છે તે મહાસૂર્ય.

અખિલ પ્રકૃતિ એક એને જ મૂગો પોકાર કરી બોલાવે છે: કેમ કે એનો ચરણ-સ્પર્શ થતાં જીવનનું દુઃખ દૂર થઈ જાય છે, માનવ જીવ ઉપરની સીલબંધી તૂટી પડે છે, વસ્તુમાત્રના બંધ હૃદયમાં ઊર્ધ્વનો અગ્નિ જાગી ઊઠે છે. એક દિવસ અહીંનું બધું જ એના માધુર્યનું મંગલ મંદિર બનશે, અહીંનાં વિરોધી તત્ત્વો ભગવતીની સૂરીલી સંવાદિતાએ સજ્જ થશે. માના આલિંગનમાં આપણાં દુઃખ પરમાનંદમાં પલટાઈ જશે. મા ભગવતીની ચેતનામાં રૂપાંતર પામી આપણું જીવન ઊર્ધ્વમાં નિઃસીમ નીરવ નિઃશ્રેયસોનો ને નિમ્નમાં એના આશ્ચર્યકારી આશ્લેષનો અનુભવ કરશે.

વીજળીના ઝબકારાની જેમ અશ્વપતિને આ જણાઈ ગયું. એનો આત્મા જગદંબાની જ્વાળામાં ઝડપાઈ ગયો. હવે તો અંબિકા જ એને માટે સર્વ કાંઈ બની ગઈ. રાજાનાં સઘળાં લક્ષ્યો માની અંદર પરિસમાપ્ત થઈ ગયાં, ને પાછાં એની અંદરથી દિવ્યતર રૂપ ધારી એને પુનઃપ્રાપ્ત થયાં. રાજાનો આખો આધાર એકત્ર થઈ માની ઉપર જ એકાગ્ર બની ગયો.

આ પ્રમાણે અનંત કાળમાં એક બીજ બોવાય છે, એક શબ્દ બોલાય છે ને પ્રકાશ પ્રદર્શાવાય છે, પળ દર્શન કરે છે ને એ દર્શનને આકાર આપવા માટે યુગો પરિશ્રમ કરે છે. આ પ્રમાણે જ અકાળમાંથી જગત ઝબૂકી નીકળ્યું છે. એક શાશ્વત ક્ષણ કાળનાં વર્ષોનું કારણ છે.

અશ્વપતિએ તો આરંભમાત્ર કર્યો હતો. એનો નાનો શો આરંભ મહિમાવંત અંત માગતો હતો. એના જીવનમાં હવે માનો આનંદ, માનું સૌન્દર્ય ને માનો મહિમા એ વસાવવા માગતો હતો. એની જાત કરતાં એનો આત્મા હવે અત્યંત બૃહત્ બની ગયો હતો, એનું હૃદય અમેયને માગતું હતું. એકલી પોતાની મુક્તિથી

એને સંતોષ થયો નહિ. માનો પ્રકાશ ને પરમાનંદ એણે પૃથ્વી માટે ને મનુષ્યમાત્ર માટે પ્રાર્થ્યા. પરંતુ માનવી શકિત ને પ્રેમ અજ્ઞાનની ને મરણની સીલ તોડવા સમર્થ નથી. પોતાની સ્વાભાવિક શકિત એને બચ્ચાના બળ જેવી જણાઈ. એમ હાથ ઊંચા કર્યે સ્વર્ગ પકડાતું નથી. પ્રકાશ આયાસથી કે વિચારથી આવતો નથી. એ તો મનના મૌનમાં પરમાત્મા પ્રવર્તે ને નીરવ બનેલા હૃદયમાં વણબોલ્યો શબ્દ સંભળાય ત્યારે મળે છે.

રાજાને માટે અસીમ આત્મસમર્પણ એકમાત્ર બળ બની ગયું. શિખરો પર રહેલી શકિતએ સૌ સાધવાનું છે. જીવનના વાસેલા આવાસમાં અમરોના ઉચ્છ્વાસ આણવાના છે, અંતવંતને અનંતથી ભરી દેવાનું છે. ના પાડતા સર્વને વિદારીને વધેરી નાખવાનું છે. જેને માટે આપણે જન્મ લીધો છે તે એક પ્રભુને ખાતર નાનાવિધ કામનાઓને કચરી નાખવાની છે.

અશ્વપતિ હવે એક મા ભગવતીના જ સાન્નિધ્ય માટે ને એની જ શકિત માટે ઝંખવા લાગ્યો. મહાભગવતી જ પોતાના જીવનમાં જીવંત બની જાય એવું પ્રાર્થવા લાગ્યો. માના પ્રેમને, માના સત્યને , માના આનંદને હમેશને માટે નીચે ઊતારી લાવવાની અભીપ્સા એનામાં ઉત્કટ બની.

અશ્વપતિનો મુકત બનેલો આત્મા હવે એકમાત્ર મા મહાભગવતીને ચરણે સર્વથા સમર્પાઈ ગયો.